226347 ـ حکم اهدای ثواب کار نیک به عموم مسلمانان

سوال

شخصی از میقات احرام کرد و اجر عمره‌اش را به مسلمانان بخشید؛ آیا عمره‌ی وی پذیرفته می‌شود؟ و آیا این اجر به عموم مسلمانان می‌رسد؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اهدای ثواب اعمال نیک به شخص زنده یا درگذشته‌ی مسلمان از جمله مواردی است که درباره‌ی آن میان اهل علم اختلاف است. پیش‌تر درباره‌ی این مساله در همین سایت سخن گفته‌ایم و ترجیح ما بر این بوده که ثواب هیچ کاری به میت نمی‌رسد مگر مواردی که نصوص دال بر آن باشد، مانند صدقه و دعا، زیرا الله متعال می‌فرماید:

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى [نجم: ۳۹]

(و اینکه برای انسان چیزی جز حاصل تلاش او نیست).

بنابراین من باب اولی اهدای ثواب به عموم مسلمانان نیز جایز نیست، بلکه شیخ الاسلام ابن تیمیه یادآور شده‌اند که این روش اهدای ثواب از هیچ‌یک از سلف نقل نشده است.

از ایشان درباره‌ی مردی پرسیده شد که هرگاه قرآن را ختم می‌کند یا قسمتی از آن را می‌خواند می‌گوید: خداوندا ثواب آنچه خوانده‌ام را به عنوان هدیه‌ای از سوی من به رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ یا به همه‌ی اهل زمین در مشارق و مغاربِ آن برسان. آیا این کار جایز یا مستحب است؟ و آیا باید کار این فرد را انکار کرد؟ و آیا کسی از علمای مسلمانان چنین کاری کرده است؟

ایشان در قسمتی از پاسخ‌شان می‌گوید: «... اهدای ثواب قرآن به رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ یا همه‌ی اهل زمین مانند اهدای ثواب روزه‌ی مستحب و نماز مستحب و مانند آن است، یا همانند اهدای ثواب صدقه و آزاد کردن برده و حج ـ بر اساس یکی از دو قول ـ اما از هیچ‌یک از سلف و صحابه و تابعین و پیروان آن‌ها به ما نرسیده که چنین کاری کرده باشند. بنابر آنچه به ما رسیده نخستین کسی که چنین کرده علی بن الموفق یکی از شیوخ از طبقه‌ی احمد و شیوخ جنید است...

اما نشنیده‌ام که کسی ثواب اعمال را به همه‌ی مردم اهدا کند و نشیده‌ام که کسی [ثواب کارهایش را] به پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ هدیه دهد مگر آنچه از علی بن الموفق و مانند او به ما رسیده، و پیروی از صحابه و تابعین و پیروان آنان اولی‌تر است. بنابراین شایسته است که انسان آنچه را مشروع است انجام دهد از جمله درود و سلام بر ایشان و این همان چیزی است که الله متعال بدان امر نموده و در احادیث آمده که ایشان فرمودند: روز جمعه و شب جمعه بسیار بر من درود فرستید چرا که درود شما بر من عرضه می‌شود.

درباره‌ی فضیلت درود بر ایشان ـ که پدر و مادرم فدایشان باد ـ آنچنان آثار و احادیث بسیار است که در این اندک مجال نمی‌گنجد، و همینطور دعا برای مردان و زنان مومن و استغفار برای آنان که در کتاب و سنت آمده است. الله متعال می‌فرماید:

وَاسْتَغْفِرْ لِذَنبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ [محمد: ۱۹]

(و برای گناه خویش آمرزش بخواه و برای مردان و زنان مومن [نیز طلب مغفرت کن]).

بنابراین شایسته‌ی مومن این است که در پی اعمال شرعی باشد. والله اعلم» (جامع مسائل لابن تیمیة: ۴/ ۲۰۹ – ۲۱۳).

بنابراین اهدای ثواب عمره به همه‌ی مسلمانان جایز نیست، اما شخصی که چنین کاری کرده از الله می‌خواهیم برای نیتش به وی جزای خیر عطا کند، هر چند شایسته نیست دوباره کارش را تکرار کند و باید به همان چیزی که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ برای ما مشروع ساخته اکتفا نماید، همانگونه که شیخ الاسلام ابن تیمیه ـ رحمه الله ـ می‌فرمود: برای مومن شایسته این است که در پی کارهای موافق با شرع باشد.

والله اعلم